

## Vaasan yliopiston eettiset suositukset

*Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.*

*Yliopistolaki*

### Lähtökohdat

Suomalaiset yliopistot ovat sitoutuneet Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suositukseen hyvän tieteellisen käytännön loukkauksien käsittelemiseksi (2002). Yliopistojen tutkintoja ja opetusta sekä henkilöstöä ja opiskelijoita koskevat säädökset, hallintolaki ja yhdenvertaisuuslaki sisältävät oikeusturvaa ja tasa-arvoista kohtelua koskevia eettisiä periaatteita ja menettelytapaohjeita. Lisäksi yliopistot ovat laatineet omia suosituksiaan ja ohjeitaan hyviksi eettisiksi käytännöiksi ja ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi.

Vaasan yliopiston *Strategia: Arvot, visio 2020 ja strategia vuoteen 2009* -dokumentissa Vaasan yliopisto sitoutuu valtionhallinnon yhteisiin arvoihin. Niitä ovat tuloksellisuus, laatu ja vahva asiantuntemus, palveluperiaate, avoimuus, luottamus, tasa-arvo, puolueettomuus, riippumattomuus ja vastuullisuus. Lisäksi yliopisto on vahvistanut erityisiksi arvolähtökohdiksi yksilön edistymisen, yhteisöllisyyden ja yhteiskunnan menestyksen. Näistä lähtökohdista yliopisto pyrkii takaamaan opiskelijan edistymisen opinnoissaan, tutkijan tuloksellisuuden tutkimustyössään, opettajan kehittymisen opetustehtävässään ja koko henkilöstön asiantuntijuuden kehittymisen.

Yliopistoyhteisön menestyminen ja toiminnan korkea laatu edellyttävät eettistä valveutuneisuutta. Eettisesti kestävä opinto-, tutkimus- ja hallintokulttuurin kehittäminen tukee laadukkaan oppimisen ja tutkimuksen tavoitetta.

### Yhteisön etiikka

Yliopistoa eettisesti toimivana työyhteisönä ohjaavat seuraavat periaatteet:

- Tavoitteena on korkea laatu ja vahva asiantuntemus.
- Toiminnassa korostuu yhteinen etu.
- Yhteisön jäsenet ovat luotettavia ja vastuullisia sekä oman toimensa että yhteisten asioiden hoidossa.
- Tapauskohtaista harkintaa voidaan tehdä laillisuuden ja eettisesti kestävien perustelujen pohjalta.
- Yhteisön jäsenet kohtelevat toisiaan ja yhteisön ulkopuolisia henkilöitä kunnioittavasti, tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti.

### Suosituksia:

Tietoisuuden eettisistä kysymyksistä ja eettisen toimintatavan tulee näkyä koko yliopistoyhteisössä ja kaikilla toiminnan tasoilla. Eettisen tietoisuuden vahvistamiseksi ja eettisten periaatteiden integroimiseksi jokapäiväiseen toimintaan yliopisto järjestää etiikkaan liittyvää koulutusta ja neuvontaa. Yliopistolle laaditaan etiikan verkkosivusto, joka sisältää tietoa eettisistä kysymyksistä ja yliopiston eettiset suositukset.

Eettisen toimintatavan edistämiseksi yliopiston tulee tunnistaa ja määritellä muitakin kuin tutkimuseettisiä ongelmia ja kehittää valmiuksia niiden kohtaamiseen ja selvittämiseen.

### **Opiskelijan etiikka**

Yliopiston tulee sekä rakenteellisissa ratkaisuisissa että opetuksen ja opiskelun järjestelyissä tukea eettisesti kestäväää toimintaa.

#### *Opiskelijan tulee*

- Edistää toiminnallaan sekä omaa että opiskelutoverien oppimista.
- Käyttäytyä asiallisesti ja tiedeyhteisön hyviä periaatteita noudattaen sekä tunnustaa kaikkien yliopistoyhteisöön kuuluvien työn arvo.
- Kunnioittaa opettajien opetus- ja tutkimustyötä osallistumalla aktiivisesti ja vastuullisesti opetustilanteisiin ja työskentelemällä opetuksessa ja ohjauksessa sovittujen ohjeiden mukaan.
- Tiedostaa roolinsa yliopistoyhteisön vastuullisena toimijana.
- Edistää myönteistä ilmapiiriä opetustilanteissa ja antaa asiallista palautetta.
- Toimia rehellisesti eikä harjoittaa tai suvaita vilppiä kuten lunttaamista tai luvattonta lainaamista.

### **Suosituksia:**

Yliopistoyhteisön ja erityisesti opiskeluun liittyviä eettisiä kysymyksiä käsitellään uusien opiskelijoiden alkuohjauksessa samalla kun opiskelijat perehdytetään yliopisto-opiskeluun ja tutustutetaan omaan oppiaineeseen/tieteenalaan.

Eettisiä periaatteita ja yhteistä vastuuta korostetaan erityisesti ryhmätöissä. Tietoverkossa tapahtuvassa työskentelyssä otetaan esille erityiset vaatimukset mm. tietolähteiden ja materiaalien käytössä.

Tutkimusetiikan opetusta sisällytetään jo perustutkintokoulutukseen esimerkiksi menetelmäopintojen ja opinnäytetöiden yhteyteen.

### **Opetuksen etiikka**

Opetuksen eettisyyden vaatimus koskee sekä opetuksen valmistelua, opetustilannetta että oppimisen arviointia ja opiskelijoiden kanssa työskentelyä.

#### *Opettajan tulee*

- Tukea oppimista ja kunnioittaa opiskelijoita.
- Edistää kriittisen, tieteellisen ajattelutavan syntymistä.
- Kohdella opiskelijoita yhdenvertaisesti sukupuoleen, ikään, etnisyyteen sekä fyysiseen tai muuhun erilaisuuteen katsomatta noudattaen esteettömän opiskelun periaatteita.
- Arvioida opiskelijoiden oppimista asiallisesti ja perustelluin kriteerein ja antaa tunnustusta hyvästä suoriutumisesta.
- Puuttua sovittuja menettelytapoja noudattaen vilppiin, esimerkiksi lunttaukseen tai luvattomaan lainaamiseen.
- Arvostaa ja kehittää työtään opettajana ja edistää opetustyön arvostusta yksikössään ja yliopistossa.

- Tiedostaa roolinsa tiedeyhteisön vastuullisena toimijana ja esikuvana opiskelijoille ja kollegoille eikä pyrkii ansiottomasti hyötymään opiskelijoiden työpanoksesta.
- Huolehtia itsestään ja työkyvystään ja edistää yliopistoyhteisön hyvinvointia ja yhteishenkeä.

### **Suosituksia:**

Yliopiston tulee tukea opetus- ja ohjaushenkilökuntaa niin, että asetetut laadulliset ja määrälliset tavoitteet voidaan saavuttaa eettisesti kestäväällä tavalla.

Tiedekunnissa, laitoksilla ja oppiaineissa keskustellaan ja sovitaan pelisäännöistä, joiden mukaan toimitaan eettisissä ongelmatilanteissa yliopiston yhteisten arvojen ja eettisten linjausten pohjalta.

Etiikan koulutusta tulee järjestää opetushenkilökunnalle tietoisuuden lisäämiseksi, ristiriitojen välttämiseksi ja evästykseksi niiden selvittämiseen.

Koulutustoimikunnan tehtäviin sisällytetään osana koulutuksen laadunvarmistusta opetusta, ohjausta ja opiskelua koskevien eettisten linjausten käsittely ja kehittämistarpeiden esille tuominen sekä tiedottaminen.

### **Tutkimuksen etiikka**

Yliopiston tiedeyhteisöllä on vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ja tutkimuseettisesti kestävä toiminnan ylläpitämisestä. Hyvä tieteellinen käytäntö muodostuu tieteenalakohtaisen tiedollisen aineiston ja tutkimuskäytäntöjen hallinnasta sekä ammattietiikan vaatimusten ymmärtämisestä.

#### *Tutkijan tulee:*

- Ymmärtää itsensä osaksi yliopistoyhteisöä ja edistää kriittistä ajattelua ja tutkimustyön edellytyksiä.
- Olla lojaali kollegoita kohtaan ja arvostaa heidän työtään.
- Olla aidosti kiinnostunut uuden tiedon hankkimisesta ja pyrkiä tuottamaan mahdollisimman luotettavaa tietoa.
- Kunnioittaa ihmisarvoa, eikä tutkimuksellaan loukata kenenkään autonomiaa, integriteettiä ja/tai oikeuksia.
- Olla huolellinen ja rehellinen tutkimuksen suorittamisessa ja tulosten raportoinnissa.
- Olla lainaamatta luvatta eikä ottaa omiin nimiinsä toisten tutkimusideoita, -suunnitelmia, havaintoja tai tuloksia.
- Käyttää tutkimustietoa vastuullisesti ja pyrkiä varmistumaan siitä, että tutkimuksella tuotettua tietoa käytetään eettisesti.

### **Suosituksia:**

Tutkimusetiikan opetus integroidaan osaksi jatko-opintoja. Tiedekunnat osallistuvat opintojen suunnitteluun ja toteutukseen tieteenalakohtaisten tutkimuseettisten erityisisältöjen huomioon ottamiseksi.

Tutkimussuunnitelmaan sisällytetään tutkimusetiikkaa koskeva osio, jonka kautta eettinen ajattelu integroidaan osaksi tutkimusta alusta alkaen.

Jatko-opintojen ohjaajilla tulee olla hyvä tutkimuseettisten kysymysten asiantuntemus. Tutkimuseettisen asiantuntijuuden muodostumista laitoksilla ja oppiaineissa ja myönteisen tutkimuseettisen ilmapiirin kehittymistä koko yliopistossa tuetaan kouluttamalla avainhenkilöitä ja informoimalla tutkimuseetiikkaan liittyvistä kysymyksistä.

Tutkimuseetiikan merkitystä painotetaan ottamalla tutkimuseetiikan opetuksen järjestäminen osaksi tutkimuksen ja jatkokoulutuksen laatuksiteereitä.

Tutkimustoimikunnan roolia tutkimuseetiikan asiantuntijaelimenä vahvistetaan. Sen tehtäviin voi kuulua yhteisten tutkimuseettisten linjausten määrittely, kehittämistarpeiden esille tuominen ja sellaisten toimintojen ja rakenteiden luominen, joilla ehkäistään tutkimuseettisten ongelmatilanteiden syntyä esimerkiksi laatimalla eettinen ohjeistus ulkopuolisella rahoituksella tehtävälle tutkimukselle.

## **Eräiden eettisten ongelmatapausten selvittäminen Vaasan yliopistossa**

### **Tutkimuseettiset ongelmatilanteet**

Vaasan yliopisto on sitoutunut tutkimuseettisen toimikunnan suosituksiin hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausten käsittelemisestä. Dokumentti löytyy osoitteesta <http://pro.tsv.fi/tenk/htkfi.pdf> ja

<http://www.uwasa.fi/tutkimuspalvelut/tutkimuseetiikka/>

Tutkimuseettisissä ongelmatapauksissa tutkimustoimikunta toimii eettisenä toimikuntana.

### **Opiskeluun ja opetukseen liittyvät ongelmatilanteet**

Opintoihin ja ohjaukseen liittyvät ongelmatilanteet pyritään ensisijaisesti ratkaisemaan opettajan/ohjaajan ja opiskelijan välisissä keskusteluissa tai sovitteluun tarvittaessa opetuksesta vastaavassa yksikössä (laitos/laitosjohtaja tai tiedekunta/dekaani).

Mikäli opintosuoritusten arvostelua koskevissa erimielisyyksissä ei saavuteta yhteisymmärrystä, opiskelija voi saattaa asian yliopiston tutkintolautakunnan käsittelyyn (Yliopistoasetus 17 §, 19 §; tutkintosääntö, 14 §).

Opiskelijaa, joka on syyllistynyt opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikkomukseen, voidaan rangaista varoituksella tai erottamalla määräajaksi (Yliopistolaki 19 §, yliopistoasetus 20 §).

Mikäli opettaja tai ohjaaja laiminlyö ohjaustaan tai jättää noudattamatta opintosuoritusten arvostelua koskevia (esim. aika)määräyksiä, opiskelija voi saattaa asian tiedekunnan/dekaanin käsiteltäväksi.

### **Kirjallisuutta:**

*Arvot arjessa – Virkamiehen etiikka* (2005). Helsinki: Edita.

*Etiikkaa ihmistieteille*. Toim. Jaana Hallasmaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali. Tietolipas 211. Suomalaisen kirjallisuuden seura 2006.

*Etisk Plattform. Göterborgs universitet 2000-2002.*

[http://www3.gu.se/doc/etik/GU\\_etisk\\_plattform.pdf](http://www3.gu.se/doc/etik/GU_etisk_plattform.pdf), 23.8.2006.

*Hallintolaki 6.6.2003/434.* <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>, 20.9.2006.

*Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen (2002).*

Opetusministeriö/Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

<http://pro.tsv.fi/tenk/htkfi.pdf>, 23.8.2006.

Kuula, Arja (2006). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.*

Tampere: Vastapaino.

*Opetuksen eettiset ohjeet (2005).* Korkeakouluopetuksen kehittämistoimikunta ja etiikkatyöryhmä. Oulun yliopisto.

[http://www oulu.fi/opetkeh/pdf/ouluun\\_yliopiston\\_opettajien\\_ ja\\_opiskelijoiden\\_eettiset\\_ohjeet.pdf](http://www oulu.fi/opetkeh/pdf/ouluun_yliopiston_opettajien_ ja_opiskelijoiden_eettiset_ohjeet.pdf), 23.8.2006.

*Professorin eettiset ohjeet (2001).* Professoriliitto.

<http://www.professoriliitto.fi/asp/system/empty.asp?P=66&VID=default&SID=143247452273925&S=1&C=23642>, 22.8.2006.

*Rehtorin asettaman tutkimuseettisen työryhmän suositus Helsingin yliopiston*

*Tutkimuseettiseksi toimintaohjelmaksi (2005).* Helsingin yliopisto.

<http://www.helsinki.fi/tutkimus/tutkimuseettisensuositus.doc>, 23.8.2006.

Salminen, Ari (2004). *Hyvän hallinnon etiikka. Kolmen profession arvioita hallinto- ja johtamistyön eettisistä kysymyksistä.* Vaasan yliopiston julkaisuja.

Tutkimuksia 245, Hallintotiede 29.

*Strategia: Arvot, visio 2020 ja strategia vuoteen 2009.* Vaasan yliopisto.

<http://lipas.uwasa.fi/netra/strategia.htm>, 20.9.2006.

*Tutkijan ammattietiikka (1999).* Salla Lötjönen toim. Koulutus- ja tiedepolitiikan

julkaisusarja 69. Opetusministeriö/Tutkimuseettinen neuvottelukunta

[http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/1999/tutkijan\\_ammattietiikka?lang=fi](http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/1999/tutkijan_ammattietiikka?lang=fi), 23.8.2006.

### **Säädöksiä ja määräyksiä:**

*Yliopistolaki 645/1997*

*Yliopistoasetus 115/1998*

*Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 794/2004*

*Yhdenvertaisuuslaki 2004*

*Vaasan yliopiston tutkintosäntö 2005*